

DAIVA TAMOŠAITYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

SRI AUROBINDO NACIONALINĖ IDĖJA IR REVOLIUCINĖ VEIKLA BENGALIJOJE

Sri Aurobindo's National Idea
and Revolutionary Movement in Bengal

SUMMARY

In the article the author presents the role played by Bengali national leader Sri Aurobindo in the early XX century. The author analyzes in detail his political article „Bhavani Mandir“ as well as Bankim's song „Vande Mataram“. Both had a great impact on people's minds after the partition of Bengal in 1905. The author describes the beginnings of the revolutionary movement and the activities of women like sister Nivedita and Sarala Devi. The central idea of the article is to disclose the function of *shakti* idea in Sri Aurobindo's writings and how it worked on political grounds. The author comes to the conclusion that the actualization of the Mother Goddess' cult was the main impulse to build the national identity of Hindus and to start revolutionary acts.

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje autorė aptaria vaidmenį, kurį XX a. pradžioje suvaidino Bengalijos nacionalistų lyderis Sri Aurobindo. Analizuodama jo politinius veikalus, ypač anoniminį esė *Bhavani Mandir*, taip pat Bankimo giesmę *Vande Mātaram*, ji parodo, kokią didelę įtaką rašytinis žodis turėjo žmonėms po Bengalijos padalijimo 1905 metais. Autorė tiria revoliucinio judėjimo pradmenis ir moterų, tokių kaip sesuo Nivedita ir Sarala Devi, vaidmenį jame. Straipsnio tikslas yra atskleisti, kaip veikė Sri Aurobindo šakti idėja, perkelta į politinę plotmę. Daroma išvada, jog dieviškosios Motinos kultas, sutapatintas su pavergta ir vargstančia Indija, kurią reikėjo išvaduoti iš britų, tapo lemiamu veiksniu formuojant nacionalinę hindų tapatybę ir paskatino revoliucinių židinių kūrimąsi Bengalijoje.

RAKTAŽODŽIAI: Bengalija, nacionalizmas, politinė spauda, *śakti*, *Vande Mātaram*, revoliucija, terorizmas.

KEY WORDS: Bengal, nationalism, political press, *shakti*, *Vande Mātaram*, revolution, terrorism.

SPAUDOS VAIDMUO KELIANT INDŲ NACIJOS SĄMONINGUMĄ

Indijoje, kaip ir Lietuvoje, milžinišką vaidmenį vaidino radikali politinė spauda. Vieni pirmųjų, kėlę senąjį patriotizmo dvasią ir būsimas nacionalistines nuotaikas, buvo Bombėjaus universiteto, Dekano brahmanų kolegijos studentai, rašytojai ir šviesuomenė, kurie su Justice M. G. Ranade leido *Dnyan Prakash* ir *Indu Prakash*.¹ Iš Marathų patriotų mokėsi bengalai. Sri Aurobindo jų pavyzdžiu ėmė rašyti straipsnius į *Bande Mataram* (1906–1908) ir *Karmayogin* (1909–1910). Kol britai neareštavo, *Bande Mataram* leido Bepinas Chandra Palas. Dar radikalesnį laikraštį leido Sri Aurobindo brolis Barindra Kumaras Ghose'as (Barinas), *Jugantar*. „Nuo 1906 metų du Kolkatos ekstremistų laikraščiai pradėjo rašyti apie politinį nepriklausomybės tikslą, ir tuomet *svarāj* tapo politinio diskurso esminiu žodžiu. Šie darbai tapo svarbiausiais XX a. pradžios religinio bengalų nacionalizmo tekstais.“² *Bande Mataram* tapo pagrindiniu ekstremistinio sparno šaukliu, o Sri Aurobindo – pavojingiausiu žmogumi britų imperijoje. Daugelis Bengalijos valdžios biurokratų kaip Lancelotas Hare'as buvo įsitikinę, jog jis „yra ypač pavojingas dėl to, jog moko religinio patriotizmo“.³ Taip pat ir Lietuvoje Sąjūdžio metais apie savo veiklą ir programą žmones informavo *Sąjūdžio biuletėnis*, *Atgimimas*, *Sietynas* (prieš šimtmetį tą patį masių žadinimo vaidmenį atliko *Aušra* ir *Varpas*), o Sąjūdžio pirmininkas Vytautas Landsbergis tuometinio SSSR vadovo Michailo Gorbačiovo akyse taip pat buvo pavojingiausias žmogus sovietijoje.

Dėsninga, jog revoliucionierių tikslas buvo nei mažiau, nei daugiau kaip žmonių išlaisvinimo misija, prasidedanti Indija. Naujasis universalistinis hinduizmas kontrastavo su realiomis vietinėmis bengalų dievybių garbinimo tradicijomis, todėl reikėjo rasti pamatą indų religinei bei nacionalinei tapatybei sujungti, išsilaisvinimo kovą įprasminti nepažeidžiant tautinio kultūrinio identiteto šaknų. Reikėjo, jog senosios indų dvasingumo formos atgimtų naujose. Tad pagrindiniu veiklos akstinu ir vienijančiu motyvu tapo vadinamasis išskirtinis indų nacijos bruožas – dvasingumas ir jo sujungimas su religiniu Motinos *Kālī* kultu. Sri Aurobindo šią idėją teigė su maksimalistine panašioms sąjūdžiams būdinga retorika: „Tik Rytai kažkiek pažįsta tiesą, Rytai vieninteliai gali pamokyti Vakarus, tik jie gali išgelbėti žmonių.“ Nurodęs nepaliojiamą Azijos vidinės šviesos siekį, toliau jis apibendrina religinių pasiekimų istoriją, kurios lemiamu posūkio tašku laiko Sri Ramakrishnos hinduizmo žinią: „Tai, kas krikščionybei nepavyko, ką musulmonai kurį laiką nebrandžiai mėgino vykdyti, o budizmas pasiekė pusėtinais, trumpą laikotarpį ir ribotame žmonių rate, hinduizmas apjungė Sri Ramakrishnos gyvenimu, dėdamas pastangas dėl visos žmonijos. Tai yra Indijos atgimimo priežastis.“⁴ Mesianizmas yra visų revoliucijų bendras bruožas, tačiau tokia tekstuose pasitaikanti koncentruota retorika buvo skirta masėms konsoliduoti. Vis dėlto leidiniai netarnavo kaip pigi paviršutiniška propaganda. Jų svorį lėmė įtaigi kalba, inte-

lektualus stilius, geležinė logika ir reta autorių erudicija. Grįsdami savą nacionalizmo koncepciją, tiek B. Chandra Palas, tiek Sri Aurobindo vartojo hinduistinę simboliką, kuri skleidėsi plačiame pasaulio kultūrų kontekste, taip pat rėmėsi graikų, germanų, keltų, anglosaksų, romanų herojiniais pavyzdžiais. Buvo mokomasi iš prancūzų ir rusų kovotojų bei italų karbonarų judėjimų, simpatizuojama airių *Home Rule* ir Parnelliui. Konkrečiais įkvėpėjais tapo Jeanne d'Arc ir Giuseppe Mazzini, kurio gyvenimo ir veiklos aprašymai savilaidos pavidalu ėjo iš rankų į rankas bei amžininkai – rusų anarchistas Peteris Kropotkinas ir japonų menotyrininkas Kakuzo Okakura.

Pirmieji bengalai, rašantieji apie išsilaisvinimo kovas, Sri Aurobindo laikė „karinio nacionalizmo apaštalu“ ir „revoliucijos filosofu“, kuris tikėjo prievartinio pasipriešinimo nauda ir padėjo steigti revoliucines grupes.⁵ Nepaskelbtuose šaltiniuose Barindra Kumaras Ghose'as apie vyresnįjį brolių rašė: „Aurobindo praktiškai buvo revoliucinio bengalų kulto tėvas... Jis niekada gyvenime nepalietė ginklo apsiginti, niekada aktyviai nedalyvavo jokiame revoliucinio ar teroristinio pobūdžio akte, bet buvo pati judėjimo siela.“⁶ Svarbiausiu įkvėpimo šaltiniu Sri Aurobindo pasirinko *śakti* principą kaip viso proceso pradžią ir pabaigą, įvilkdamas jį į dvigubą rūbą – praktinį ir metafizinį; pirmuoju atveju Sri Aurobindo, remdamasis asmeniniu patyrimu, neklystamai numatė galingą indų savimonės atsiliepiamą į kvietimą tradicinę dievogarbą, kurios centre – dieviškoji Motina, išplėsti iki politinio lygmens, o antruoju – praktinį (kultinį) nacijos re-

liginės tapatybės aspektą susiejo su savi-ta kosmologija bei vedantiniu palikimu. Bengalijos revoliucinio nacionalizmo ekspertas P. Heehsas pažymi, kad kritiniu laikotarpiu visuomenės nuomonę formavę B. Chandra Palas ir Sri Aurobindo „buvę giliai paveikti *vedāntos* ir hindų devocionalizmo – ypač *Kṛṣṇos* ir, Aurobindo atveju, *Kālī* kulto. Būtent šiųjų simbolizmas daugiausiai lėmė dvi pagrindines hinduistinio garbinimo formas Bengalijoje, į kurias jie apeliavo, norėdami į savo diskursą įterpti religinį intensyvumą ir pakilimą.“⁷ Pats Sri Aurobindo nebuvo ortodoksas, nesilaikė jokių religinių apeigų ir šventyklose niekada nesilenkė jokiai dievybei. Jam veikiau rūpėjo Bankimo ir Madhusudano pradėta „jausmų revoliucija“, kurią veiksmingai kurstė jo straipsniuose pasirodžiusi pirmoji sisteminga kritika anglų kalba ir atviras iššūkis konformistinei kongreso politikai. Tačiau, išskyrus spaudą, beveik pagrindine revoliucine propaganda jo vaidmuo ir baigėsi, o atvirai politinei agitacijai Sri Aurobindo teskyrė antraeilę svarbą.

Politinėmis pasekmėmis ypač svarbus buvo anoniminis Sri Aurobindo esė *Motinos šventykla*⁸, išspausdintas ir išplatintas savilaidos būdu Barodoje 1905 metais. Sri Aurobindo laiškuose ir užrašuose minima, kad jo tikslas buvo „ne apmokyti žmones žudyti, bet pasiruošti revoliucijai šalyje“. Pats Sri Aurobindo buvo veikiau ideologas, ir netrukus šios minties (apie teroristinę veiklą) atsisakė, tačiau jo brolis Barinas idėją įkūnijo Maniktolos soduose.⁹

Tekstas parašytas filosofinio tantrizmo kalba, nes jame Sri Aurobindo pirmą

kartą aiškiai išdėsto idėją apie Indiją kaip dieviškąją Motiną, kurią reikia garbinti kaip galią arba *śakti*, moteriškąjį Absoluto principą. Glausta programos forma pateiktame esė aiškinami visatos sąrangos mechanizmai, Indijos ir jai pasišventusių atsiskyrėlių santykio prasmė, esminiai konkrečiu istoriniu momentu pasaulyje veikiantys principai bei įvykiai. Pavadinimu veikiausiai apeliuojama į indų patriotų dievinamą autoritetą, Marathų generolą Shivaji, nes, kaip minėta, Sri Aurobindo ir kiti bengalų nacionalistai sekė Marathų pavyzdžiu. Shivaji garbinęs motinos dievybės pavidalą *Bhavānī* ir, esą, veikęs jos inspiruotas.¹⁰

Jau pirmuoju sakiniu yra imperatyviai teigiama, jog tarp kalvų reikia pastatyti šventyklą ir ją pašvęsti Motinai *Bhavānī*, o jos vaikams siunčiama žinia pagelbėti jai šventu darbu. Iš karto paaiškinama, kas ji yra ir kodėl jai reikia statyti šventyklą. *Bhavānī* yra „bėgalinė energija“, „*śakti*“, o visas pasaulis „prisipildo Motinos kaip *śakti*“, postuluojuama esė paantraštėse. Kiekvienas *Bhavānī* aspektas (meilė, žinojimas, išsižadėjimas arba užuojauta) sukuria ir pažymi amžių. „Šiame amžiuje Motina pasireiškia kaip galios Motina. Ji yra gryna *śakti*“; „ji yra mūsų Motina ir visų mūsų Kūrėja“.¹¹ Kad ir kur mes pažvelgtume, išvystame galingas, greitas ir neišsenkamas jėgas, gigančių energijos sukurius, siaubingus viską šluojančius jėgos šuorus. Visa auga ir stiprėja. „Karo, mokslo ir gerovės *śakti* yra dešimtis kartų galingesnė, tūkstančius kartų ugningesnė, greitesnė ir veiklesnė šaltiniais, ginklais ir įrankiais, nei kada nors užfiksuota istorijoje.“¹² *Rākṣasai*, *asurai* ir *devos*, *mlecchos* ir arijai – visi yra

Motinos formos jos naujoje kūrybos fazėje, nes ji „įpučia dvasią į tai, kas sena, įneša į gyvenimą naujoves“.¹³

Tačiau Indijoje, nepaisant naujų judėjimų religijos, visuomenės, politikos ir industrijos srityse, impulsai užgęsta pačioje pradžioje ir neduoda vaisių. Taip yra dėl to, kad indams trūksta jėgos ir energijos. „Mes apleidome *śakti*, ir buvome jos apleisti. Motinos nėra mūsų širdyse, protuose ir rankose“¹⁴, – aiškino Sri Aurobindo. Žinojimas, *jñāna*, buvo išsaugotas per tūkstantmečius, tačiau šiuo metu jis yra miręs, palaidotas po skoliniais ir sunkia *tamas*¹⁵ našta. Indai kopijuoja anglus ir japonus, bet nesugeba būti iniciatyvūs. Net ir *bhakti*¹⁶ neišsidaug kaip ugnis, nes „be *śakti* jos negalime sutelkti, nukreipti ir išsaugoti“¹⁷. Silpnam ši užduotis per sunki, ją atlaikyti gali tik stipri prigimtis, disciplinuota ir apšvieta žinojimo. Todėl „kuo giliau žvelgiame, tuo geriau įsitikiname, kad vienintelis reikiamas dalykas, kurio privalome siekti kuo uoliausiai, yra jėga – fizinė, protinė, moralinė, bet pirmiausia dvasinė jėga, kuri yra neišsenkamas kitų galių šaltinis.“¹⁸ Žmogų be jėgos Sri Aurobindo lygina su sapnuojančiuoju, kuris turi rankas, bet negali jomis nieko apkabinti ar suduoti, ir kojas, kuriomis negali bėgti.

Vadinasi, Sri Aurobindo aiškiai formuluoja tezę, kuria apibrėžia esamą Indijos būklę. Tai dvasinis išsekimas, bejėgystė, žmonių baimė būti iniciatyviems, netikėjimas savo stiprybe, religinių, visuomeninių ir politinių galių išskaidymas. Visa tai būdinga okupuotoms ir kolonizuotoms šalims, kurios nusilpsta, kai tuo tarpu imperija stiprėja, maitindamosi jų syvais.

Bet argi Indija pasmerkta išnykti? Nors žinantieji savo žinojimą įšaldo, nesiryžta veikti tiesiai, diskutuoja ir ieško saugiausių kelių, todėl tinkamas metas praeina; nors Indija nelyginant senutė paralyžiuota suglebimo, – ji turi vėl tapti jauna, verdanti energija įlieta į ją, o siela, kaip seniau, tapti veiksmo arba jėgos vandenynu. Tiems, kurie įsitikinę, jog Indija nyksta, bekraujė ir be gyvasties, Sri Aurobindo atkerta: „Nė vienam žmogui ar nacijai nėra būtinybės nusilpti, kol jie to nepasirenka, nė vienas žmogus ar nacija neturi išnykti, jei tik sąmoningai taip neapsisprendžia.“¹⁹ „Kas yra nacija ir mūsų Motina žemė?“ – klausia Sri Aurobindo ir tuojau atsako: „Tai ne žemės gabalas, ne išraiškingas posakis ir ne proto fikcija. Tai galinga *śakti*, susidedanti iš milijonų vienietų šakčių, iš kurių susidaro nacija... *Śakti*, kuria įvardijame Indiją, *Bhavānī Bhārati*, yra gyva trijų šimtų milijonų žmonių šakčių vienybė.“²⁰ Pagautas retorikos įkarščio, Sri Aurobindo kelia klausimus ir atsako į juos. Ko tie tūkstančiai šventųjų, *sadhū* ir *sanjasinū* tyliai mokė savo gyvenimais? Kokią žinią spinduliavo Bhagavānas²¹ Ramakrishna Paramhansa? Kas sudarė šerdį sklandumo, su kuriuo liūtaširdis Vivekānanda sukrėtė pasaulį? Tai, atsako Sri Aurobindo, žinia, jog tuose trijuose tūkstančiuose milijonų – nuo radžos iki kuli, nuo brahmano iki pariyo – gyvena Dievas. „Mes esame visagalės jėgos atspindžiai ir įsikūnijimai.“²²

Taigi Sri Aurobindo iškelia kitą aksiomą, būtent, kad stiprus yra tas, kas stiprybės ieško savyje, viduje gyvame Dievuje ir jo emanacijoje – begalinėje viša kuriančioje energijoje.

Kita paantraštė skelbia, jog Indija atgimti turi todėl, kad jos Atgimimo reikalauja pasaulio ateities. Indijos laukia didingiausias likimas, kuris esąs kuo svarbiausias visos žmonijos ateičiai. „Tai ji turi suteikti pasaulio ateities religiją, *amžinąją religiją*“²³, kuri harmonizuos visas religijas, mokslą ir filosofiją, o žmoniją pavės viena siela.²⁴ Negana to, moralės sferoje Indijos misija – išguiti barbarizmą (mlečkystę) ir arijanizuoti pasaulį. Šioje vietoje Sri Aurobindo pakartoja jam svarbią mintį: „Prisiminkime, jog būtent *Kālī*, kuri yra *Bhavānī*, galios Motina, buvo Ramakrishnos garbinimo objektas ir su ja jis tapo viena.“²⁵ Toliau seka imperatyvas: „Tačiau Indijos likimas nelūkuorius, parimęs ant individų klaidų ir nesėkmių; Motina iš žmonių reikalauja institucionalizuoti jos garbinimą ir padaryti jį universalų.“²⁶ „Jėga, jėga ir dar kartą jėga – tai mūsų žmonių poreikis“; tačiau kaip galima gauti tai, ko neprašai, jei negarbini galingosios Motinos? To reikia ne jai pačiai, o tam, kad ji galėtų padėti ir atsiduoti žmonėms. Pasak Sri Aurobindo, tatau ne fantazija, bet normalus kosmoso dėsnis. „Dievai negali atiduoti savęs neprašyti“, o tai, kas tinka Amžinajam, tinca ir tai, kuri iš jo išseina.“²⁷

Šioje vietoje formuluodamas misijinę perspektyvą, Sri Aurobindo apeliuoja į išskirtinį Indijos vaidmenį. Jis remiasi gyvuoju Motinos esamybės ir kulto paveldu, kuris nedviprasmiškai šalies istoriją kreipia šia vaga.

Besivadovaujantiems vakarietiškomis idėjomis, Sri Aurobindo išdėsto keturis punktus, kurie nurodo tokios nuostatos klaidingumą. Pirma, jis teigia, jog fantastišką Japonijos pakilimą lėmė religiniai

šaltiniai: Oyomei vedantiniai mokymai bei šintoizmo atgimimas, kurio garbinimo objektas yra nacionalinė japonų *śakti* Mikado asmenyje. Antra, skirtumas tarp japonų ir indų yra tas, kad jiems tereikėjo atgauti tą jėgą, kurią jie jau turėjo, o indai turi sukurti galią, kurios anksčiau nebuvo. Trečia, ji gali būti sukurta tik iš neišsenkamų dvasios šaltinių, iš Amžinojo *ādyā śakti*, kuri yra naujos būties versmė. Ir ketvirta, tai, kad dvasia, „Brahma viduje“ yra visų žmonių jėgos šaltinis, pripažįsta ne tik Rytų, bet ir Vakarų mąstytojai. Tad kam, sako Sri Aurobindo, krapštyti paviršiu, jei šaltinis trykšta gelmėse? Juk „rezultatas atpirks triūsą“.²⁸

Tokia pozicija yra pamokoma ne tik indams, bet ir kitoms tautoms, kurios išgyvena nuosmukio arba svetimos agresijos laikotarpį, nes Sri Aurobindo skaitytøjams vėl primena, jog kiekviena tauta turi teisę apsispręsti, ir kiekviena nacija turi savo *śakti*, kurios uždavinys ne tik griauti sena, bet ir kurti nauja. Atgimimo prielaidos ir nacionalinio identiteto šaknys slypi pačios nacijos dvasioje.

Toliau Sri Aurobindo brėžia konkrečią programą. Idant būtų įvykdyti trys fundamentalieji įstatymai, juos turi atitikti trys dalykai. Pirma, atokiai nuo užterštų miestų turi būti pastatyta šventykla Motinai, galingajai *Bhavānī*, kuri taps visos Indijos garbinimo centru. Antra, „garbinimas bus tuščias ir bevaisis, jei netaps karma“, todėl prie šventyklos turi įsikurti jogų ordinas, kurį sudarys tiek vienuoliai, tiek brahmačarijai, kurie vardan Motinos privalo visko išsižadėti (tai yra, tapti asketais).²⁹ Materialaus pasaulio pagundų išsižadėti būtinas tam, kad būtų grįžta į dvasinį pasaulį ir susitelkta

į vieną tikslą. „Mums reikia branduolio žmonių, kuriuose *śakti* išvystyta iki galo.“³⁰ Tuomet *jñāna* taps veiklos uola, o jos pagrindas bus galinga vedantinė senovės formulė *so aham*³¹.

Pabaigoje Sri Aurobindo trumpai pakartoja išdėstytas šaktizmo priežastis bei tikslus. Manifesto priede jis suformuluoja naujosios vienuolijos darbo metodus ir gyvenimo taisykles.

Apžvelgus esė itin gerai matyti, jog vienuolijos idėją Sri Aurobindo perėmė iš Bankimo. Tačiau jau *Motinos šventykloje* aptinkame jo originalios doktrinos užuomazgas, kurias Sri Aurobindo vėliau išplėtojo veikaluose *Jogos sintezė* (1914–1921) ir *Motina* (1928). Nors filosofo brolis Barinas degė viltimi šventyklą pastatyti realiame gyvenime ir bandė šiuo projektu sudominti tinkamus žmones³², tikrovėje *Bhavānī Mandir* transformavosi į Sri Aurobindo bičiulio K. G. Deshpande įkurtą mokyklą, gavusią pavadinimą *Ganganath Bharatiya Vidyalaya*. Netoli Barodos įkurta mokykla buvo viena pirmųjų šalyje, kurioje pradėtas nacionalinis ugdymas: istorija buvo pateikiama iš indiškiosios perspektyvos, plėtojami tradiciniai žaidimai ir sportas, mokoma, kaip apsiginti. 1911 metais britų valdžia mokyklą uždarė.

Tekstas sukėlė britų sąmyšį, nes jie negalėjo suprasti, kodėl žmogus, turintis tokį patį kaip ir jie – europinį – išsilavinimą, atsigrėžė į tantrizmą – vakariečių akimis, itin įtartina ir nepadorų, primityvų ir pavojingą kultą. Pasak Hugho Urbano, „*śakti* kaip Motinos Indijos įvaizdis suvaidino žymiai galingesnę vaidmenį, tapdamas revoliucinio įkvėpimo šaltiniu“, nes „Sri Aurobindo ir kiti Ju-

gantar grupės lyderiai rėmėsi būtent tais dievybės aspektais, kurių britai labiausiai bijojo ir nekentė – žiauria ir įtūžusia ginkluota Motina, kuri geria žmonių kraują ir nešioja ant kaklo vainiką iš nukirstų galvų.“ Nacionalinis judėjimas panaudojo vieną galingiausių įvaizdžių, kuris buvo perimtas tiesiogiai iš tantrinės ikonografijos – tai *Kālī* pavidalas *Cinnamastā*, kuri stovi nuoga ant savo vyro *Śivos* lavono, laiko savo pačios nukirstą galvą ir geria iš jos trykštantį kraują.³³ B. Ch. Palas pateikė naują ikonos interpretaciją: pasak jo, tai yra pati Tėvynė, kuriai britai nukirsdino galvą, ir kuri geria savo pačios kraują, kad išliktų. Sri Aurobindo taip pat interpretuoja šį įvaizdį savo straipsnyje *Bhavānī Bhārati, Indijos Motina*³⁴: „Ji apsikaišiusi žmonių kaulais ir dėvi kaukolių girliandą, jos pilvas ir akys kaip vilko – piktos ir alkanos, jos nugara suraižyta Titanų, riau-moja ji kaip liūtė, kuri trokšta žudyti... užpildo pasaulį žvėriškais garsais ir lai-žo savo baisius nasrus, įtūžusi ir nuoga, laukinio žvėries akimis – tokią mačiau Motiną. Tu, nuogoji, esi *Kālī*, visiškai be gailėsčio esi... Lenkiuosi Tau kaip žiaurijai pasaulių triuškingojai...“ Šiuolaikinė Bengalija tampa kremacijos vieta, kurioje kraugeriška dievybė išlieja savo baisią galią. Kartu tai kosminės aukos vieta, kai baigiasi *kalijuga* ir aušta naujo pasaulio aušra. Tokiu būdu, pasak H. Ur-

bano, revoliucionieriai nacionalistai transformavo du XX a. pradžioje kolonijinėje Indijoje paplitusius įvaizdžius – silpno, sumoteriškėjusio babu ir geidulingos, nepadorios *Kālī* į vyrišką, stiprų bengalų karį ir galingą dievybę.³⁵ H. Urbanas pritaria kitų mokslininkų išvadosms – Kumari Jayawardenos, Ashiso Nandy, Leonardo Gordono, Parthos Chatterjee ir kitų, kurie pažymi faktą, jog Sri Aurobindo religinius elementus ir nacionalinį mesianizmą sujungė radikalaus antikolonializmo tikslu.³⁶ Tačiau išvada, jog Sri Aurobindo buvo kankinamas Vakarų ir Rytų vertybių perskyros ir akivaizdžios akultūracijos procesų, kad jo nacionalinis šaktizmas pralaimėjo tiek politiškai, tiek psichologiškai, ir kad jis netektį kompensavo Motina paskelbdamas prancūzę Mirrą Alfassą, tai yra, „kai pavojinga ir žiauri tantrų *śakti* pralaimėjo, jis naujas viltis susiejo su vakarietiškos *śakti* inkorporavimu“, vargu ar yra pamatuota.³⁷ Kažin, ar Sri Aurobindo masto siddhas dvasinių aukštumų laikotarpiu galėjo kreipti tokį didelį dėmesį į *śakti* tautybę. Veikiau priešingai: atrodo, jog Indijoje išsisknijusius kastų ir lyčių prietarus jis pranoko tiek savo gyvenimo patirtimi, tiek vėlyvuju metafiziniu indėliu į žmonijos aruodą, kuriame būtent dvasinis universalizmas, jo sukurtoji integralinė *vedāntos* doktrina, tampa pažadu tiek Vakarų, tiek Rytų civilizacijai.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Į šį leidinį Sri Aurobindo parašė seriją straipsnių pavadinimu *Lamps for the Old*.
- ² Peter Heehs. *Nationalism, Terrorism, Communism*. – New Delhi: Oxford University Press, 2006, p. 98.
- ³ Ten pat, p. 103.

- ⁴ Sri Aurobindo. *Bande Mataram*. – Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram Trust, 1997, p. 800–801.
- ⁵ Haridasas ir Uma Mukherjee.
- ⁶ Peter Heehs. *Nationalism, Terrorism, Communism*. – New Delhi: Oxford University Press, 2006, p. 47.

- ⁷ Ten pat, p. 110.
- ⁸ „Bhawani Mandir“ (skr. *Bhavānī Mandir*).
- ⁹ Sri Aurobindo. *Bande Mataram*. – Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram Trust, 1997, p. 59.
- ¹⁰ Jis smarkiai praplėtė Marathų žemes ir beveik nuvertė vietos Mogolų valdžią, tačiau britai sugebėjo nuteikti vieną Marathų vadą prieš kitus ir visus nugalėti. Vienas žymiausių Marathų nacionalistų lyderių, Balas Gangadharas Tilakas, su kuriuo Sri Aurobindo vėliau bendradarbiavo ir kurį jis laikė vienu iškiliausių politikų, tradicinį *Ganapati* festivalį pašventė Shivaji, siekdamas žmonių mases suburti politiniams tikslams.
- ¹¹ Sri Aurobindo. *Bande Mataram*. – Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram Trust, 1997, p. 61.
- ¹² Ten pat, p. 62.
- ¹³ Ten pat.
- ¹⁴ Ten pat.
- ¹⁵ Skr. – inercija.
- ¹⁶ Skr. – meilė Dievui.
- ¹⁷ Sri Aurobindo. *Bande Mataram*. – Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram Trust, 1997, p. 63–64.
- ¹⁸ Ten pat.
- ¹⁹ Ten pat.
- ²⁰ Ten pat.
- ²¹ Meilės ir malonumo Dievas.
- ²² Sri Aurobindo. *Bande Mataram*. – Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram Trust, 1997, p. 66.
- ²³ Kitur Sri Aurobindo vartoja sanskrito ekvivalentą *sanātana dharmā*.
- ²⁴ Sri Aurobindo. *Bande Mataram*. – Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram Trust, 1997, p. 66.
- ²⁵ Ten pat.
- ²⁶ Ten pat, p. 67.
- ²⁷ Ten pat.
- ²⁸ Ten pat, p. 69.
- ²⁹ Ten pat.
- ³⁰ Ten pat, p. 70.
- ³¹ Skr. – Aš esu Jis (Dievas).
- ³² Pavyzdžiui, ICS kariškį Charu Chandrą Dutta, kuriam Sri Aurobindo patarė „į oranžinį sanjāsino rūbą žvelgti kaip į uniformą“. Žr.: Peter Heehs. *The Bomb in Bengal: the Rise of Revolutionary Terrorism in India 1900-1910*. – New Delhi: Oxford University Press, 2004, p. 74.
- ³³ H. B. Urban. *Tantra*. – Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 2003, p. 97.
- ³⁴ Sri Aurobindo. *Archives and Research* 9. – Pondicherry: 1985, p. 134, p. 149–151.
- ³⁵ H. B. Urban. *Tantra*. – Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 2003, p. 96.
- ³⁶ Ten pat, p. 95. Šaltinyje cituojamas L. Gordonas: „Kaip Tantrose, ‘Motinos šventykloje’ emancipacijos priemonės ir jėgos siekis eina išvien.“ (p. 96).
- ³⁷ Ten pat, p. 103.

B. d.